Lietas Nr. A420177524
AA43-0554-25/21
ECLI:LV:ADAT:2025:1215.A420177524.7.S

Administratīvā apgabaltiesa

SPRIEDUMS

Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2025.gada 15.decembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Līga Hāzenfuse, tiesnesis Valters Poķis un tiesnese Anita Šteinberga

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /Persona A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu atlīdzināti zaudējumi un nemantiskais kaitējums.

Aprakstošā daļa

[1] Ceļu satiksmes drošības direkcija (turpmāk – direkcija) ar 2018.gada 31.maija lēmumu Nr.11.11-3/1220 atteica /Persona A/ pastāvīgu transportlīdzekļaToyota Siennaar VIN numuru /Numurs A/ (turpmāk – transportlīdzeklis) reģistrāciju.

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru transportlīdzeklis tiktu reģistrēts. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2023.gada 13.jūlija spriedumu lietā Nr.A420256018 pieteikums tika apmierināts un direkcijai tika uzlikts pienākums pastāvīgi reģistrēt transportlīdzekli. Spriedums ir stājies spēkā.

[2] Pieteicējs 2024.gada 26.aprīlī vērsās direkcijā ar iesniegumu par zaudējumu 2554 *euro* atlīdzināšanu, kas radušies saistībā ar direkcijas 2018.gada 31.maija lēmumu Nr.11.11-3/1220, atsakot reģistrēt transportlīdzekli.

Pieteicēja ieskatā ilgstošas transportlīdzekļa nelietošanas rezultātā transportlīdzeklim radušies tādi bojājumi, kuru novēršana vairs nav ekonomiski pamatota. Tādējādi pieteicējam ir nodarīti zaudējumi transportlīdzekļa vērtības iegādes brīdī un iesnieguma iesniegšanas brīdī vērtības starpības apmērā. Iesniegumam pieteicējs pievienoja eksperta 2024.gada 22.aprīļa transportlīdzekļa apskates protokolu – faktiskās vērtības aktu/eksperta slēdzienu (turpmāk – atzinums), kas pieteicēja ieskatā pamato zaudējumu apmēru.

Papildus pieteicējs lūdza dzēst transportlīdzeklim izveidojušos transportlīdzekļa un tā ekspluatācijas nodokļa parādu.

[3] Direkcija ar 2024.gada 27.maija lēmumu (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) atteica pieteicējam zaudējumu atlīdzinājumu. Pārsūdzētais lēmums pamatots ar turpmāk norādīto.

[3.1] Pieteicējs nav iesniedzis ticamus pierādījumus par transportlīdzekļa iegādes vērtību.

[3.2] Atzinumā ir ietverta informācija par transportlīdzekļa tehniskā stāvokļa apskatē konstatētajiem bojājumiem, tomēr tajā nav norādīts bojājumu konstatēšanas datums un metodes. Līdz ar to nav iespējams droši apgalvot, ka transportlīdzeklim ir šādi bojājumi.

[3.3] Transportlīdzekļa 2018.gada 28.decembra tehniskās apskates protokolā konstatēts, ka tas bija salīdzinoši labā tehniskā stāvoklī, savukārt no atzinuma var secināt, ka transportlīdzeklim bojājumi bija radušies pēc 2018.gada.

Direkcijai nav saprotams, kā bez derīgas atļaujas dalībai ceļu satiksmē varēja rasties bojājumi, kas tieši saistīti ar intensīvu vai neatbilstošu transportlīdzekļa ekspluatāciju. Piemēram, nav saprotams, kā atzinumā konstatētie transportlīdzekļa stūres iekārtas, ritošās daļas, spēka pārvada un dzinēja bojājumi varēja rasties, ja transportlīdzeklis ilgstoši ir stāvējis. Transportlīdzekļa stāvēšana neatbilstošos apstākļos var izraisīt akumulatora izlādi, koroziju, riepu deformāciju, nevis bojājumus, kas norādīti atzinumā.

Pieteicējs nav rīkojies atbilstoši rūpīga un gādīga saimnieka izpratnei un ir tieši veicinājis transportlīdzekļa tehniskā un vizuālā stāvokļa pasliktināšanos un zaudējumu rašanos ar savu rīcību vai bezdarbību.

[3.4] Atzinumā norādīta neskaidra transportlīdzekļa faktiskās vērtības noteikšanas metodika, kā pamatojumu izmantojot Latvijas Transportlīdzekļu apdrošināšanas biroja metodiku ,,Transportlīdzekļu tehnisko ekspertīžu metodika". Transportlīdzekļa vidējās vērtības aprēķinam izmantota konkrētā transportlīdzekļa katalogā esošā vērtība uz ceļu satiksmes negadījuma datumu. Atzinumā par transportlīdzekļa vērtību vairākas reizes norādīta piebilde ,,pirms negadījuma", bet vienlaikus atzinumā nav pierādījumu notikušajam negadījumam ar transportlīdzekli, kas būtu par pamatu metodikas piemērošanai. Tāpat atzinumā nav norādīts, kāpēc nevarēja izmantot citas metodes transportlīdzekļa vērtības noteikšanai. Transportlīdzekļa vērtības noteikšana pēc ceļu satiksmes negadījuma un pēc ilgstošas stāvēšanas var būt atšķirīga.

[3.5] Atzinumā norādīti transportlīdzekļa vērtību palielinošie un samazinošie faktori, kas nav precizēti un uzskaitīti. Kopējais vērtības samazinājums nav pamatots ar aprēķiniem vai skaidrojumiem.

[3.6] Atzinumam pievienotajiem fotoattēliem nav skaidras norādes uz fotogrāfiju izdarīšanas laiku. No atsevišķām fotogrāfijām nav izprotams, vai attēlos redzams viens un tas pats transportlīdzeklis.

[3.7] Atzinumam pievienots 3.pielikums ar zaudējumu aprēķinu. Tajā norādītajām rezerves daļu un materiālu cenu, kā arī darba izmaksām nav norādīts avots, kas ļautu pārliecināties par cenu atbilstību un samērīgumu.

[3.8] Lai transportlīdzeklis septiņu gadu laikā pilnībā ietu bojā, tam jābūt pakļautam ārkārtīgi nelabvēlīgiem apstākļiem un tam jābūt pilnībā atstātam bez apkopes un aizsardzības. No atzinuma secināms, ka transportlīdzeklis nav uzglabāts piemērotā veidā un vietā, kā arī tam nav veikti regulāri tehniskie apkopes darbi, kas ir nepieciešami transportlīdzekļa uzturēšanai. Ja transportlīdzekļa īpašnieks nav darījis visu saprātīgi nepieciešamo, lai aizsargātu savu īpašumu, viņš var tikt uzskatīts par nolaidīgu, bet viņa rīcība par tādu, kas neatbilst krietna un rūpīga saimnieka rīcībai, kas atbilstoši normatīvajiem aktiem liedz tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu.

[3.9] Lai arī konstatējams direkcijas prettiesisks administratīvais akts, atsakot transportlīdzekļa reģistrāciju, nav konstatējams tiešs cēloniskais sakars starp zaudējumiem un direkcijas prettiesisko administratīvo aktu.

[3.10] Direkcijai nav kompetences dzēst transportlīdzeklim izveidojušos transportlīdzekļa un tā ekspluatācijas nodokļa parādu.

[4] Pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tiktu atlīdzināti zaudējumi un nemantiskais kaitējums. Pieteikums pamatots ar turpmāk norādīto.

[4.1] Visu tiesvedības lietā Nr.A420256018 laiku pieteicējam bija liegta iespēja izmantot transportlīdzekli, jo tas nebija reģistrēts. Rodoties iespējai transportlīdzekli reģistrēt, pieteicējs ir konstatējis, ka transportlīdzekli nav iespējams reģistrēt, jo ilgstošas transportlīdzekļa nelietošanas rezultātā tam ir radušies tādi bojājumi, kuru novēršana vairs nav ekonomiski pamatota.

[4.2] Direkcija bez tiesiska pamata apšauba pieteicēja ziņas, necenšas noskaidrot apstākļus un sagroza informāciju.

Direkcija nav pierādījusi, ka pieteicējs lietojis transportlīdzekli pretēji aizliegumam to lietot ceļu satiksmē, nepaskaidrojot, kā iestāde nonākusi pie šādiem secinājumiem. Pieteicējs transportlīdzekli visu tiesvedības laiku bija novietojis stāvēšanai viņa mātei piederošā īpašumā /Adrese A/. Direkcija pieteikuma izskatīšanas laikā nav vēlējusies apskatīt transportlīdzekli un precizēt glabāšanas apstākļus.

[4.3] Pieteicēja zaudējumus veido no transportlīdzekļa sākotnējās vērtības, kuru sertificēts vērtētājs ir noteicis 3244 *euro* apmērā, atskaitot tā atlieku vērtību, kuru sertificēts vērtētājs ir noteicis 690 *euro* apmērā. Tādējādi zaudējumi ir vērtējami 2554 *euro* apmērā.

[4.4.] Transportlīdzekli pieteicējs iegādājies ģimenes vajadzībām, ņemot vērā, ka piedzimuši divi bērni. Prettiesisks liegums ilgstoši izmantot transportlīdzekli izraisījis ar likumu aizsargāto pieteicēja interešu aizskārumu, kuru pieteicējs vērtē kā nemantisko kaitējumu 250 *euro* apmērā.

[4.5] Pieteicējs lūdz atlīdzināt arī juridiskos izdevumus 157,3 *euro* apmērā, jo pats pieteikumu tiesai nevarēja uzrakstīt.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2024.gada 5.decembra spriedumu noraidīts pieteicēja pieteikums daļā par zaudējumu atlīdzināšanu un atstāts bez izskatīšanas pieteikums daļā par nemantiskā kaitējuma 250 *euro* atlīdzināšanu. Sprieduma pamatots ar turpmāk minēto.

[5.1] Lietā ir strīds par to, vai pieteicējam ir tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu par prettiesisku iestādes lēmumu un kādā apmērā.

[5.2] Lai noteiktu personas tiesības uz atlīdzinājumu par zaudējumiem, ko tai nodarījusi iestāde, ir jākonstatē: 1) iestādes prettiesisks administratīvais akts; 2) faktiskās sekas – personas mantas samazinājums vai nemantisko tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums; 3) tieša cēloņsakarība starp iestādes prettiesisko rīcību un zaudējumiem (kaitējumu).

Atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 10.panta pirmajai un otrajai daļai, ja persona nav darījusi visu iespējamo, lai nepieļautu zaudējumu rašanos vai to apmēra palielināšanos, personai nav tiesību uz šādu zaudējumu atlīdzinājumu.

[5.3] Tiesa neapšaubīja, ka vispārīgā gadījumā ilgstošas nelietošanas rezultātā transportlīdzeklim var rasties bojājumi, kuru novēršana, iespējams, vairs nav ekonomiski pamatota. Tomēr, izvērtējot pieteicēja iesniegtos pierādījumus transportlīdzekļa vērtības zudumam un norādīto pamatojumu par tā saistību ar direkcijas prettiesisko lēmumu, tiesa atzina par pamatotu direkcijas argumentu, ka lielākā daļa eksperta slēdzienā norādītie transportlīdzekļa bojājumi ir saistīti ar intensīvu un/vai neatbilstošu transportlīdzekļa ekspluatāciju, kas visticamāk radušies vēl pirms direkcijas prettiesiskā lēmuma pieņemšanas, savukārt pārējie bojājumi varētu būt radušies transportlīdzekļa nepienācīgas aprūpes un uzglabāšanas rezultātā pēc direkcijas prettiesiskā lēmuma pieņemšanas.

[5.4] Ar direkcijas 2018.gada 31.maija lēmumu Nr.11.11-3/1220 atteikts reģistrēt pieteicēja transportlīdzekli Latvijā, tai pat laikā minētais lēmums neliedza pieteicējam iespēju rīkoties ar konkrēto transportlīdzekli, proti, gan lietojot paša vajadzībām (veicot nepieciešamos remontus, novēršot trūkumus, veicot nepieciešamos uzturēšanas darbus), gan realizējot.

Ņemot vērā, ka pieteicējam nekādā veidā nebija ierobežotas tiesības rīkoties ar transportlīdzekli un veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamā kaitējuma rašanos, tostarp, nodrošināt sava transportlīdzekļa glabāšanu, rūpēties un gādāt par to, piemēram, novietot to garāžā, zem nojumes vai apklāt, tādējādi aizsargājot no saules, lietus, sniega, veikt nepieciešamo tehnisko apkopi, vismaz iztīrīt salonu, tiesa secināja, ka zaudējumi pieteicējam radušies paša pieteicēja rīcības rezultātā, jo pieteicējs nav rīkojies atbilstoši rūpīga un gādīga saimnieka izpratnei, nevis direkcijas prettiesiskā lēmuma rezultātā.

Tāds pats zaudējums pieteicējam būtu radies arī tad, ja direkcija būtu rīkojusies tiesiski. Tiesa secināja, ka nav konstatējama tieša cēloņsakarība starp direkcijas prettiesisko administratīvo aktu un zaudējumiem, turklāt zaudējumi pieteicējam radušies tieši viņa paša nepienācīgas rūpības rezultātā. Tādējādi tiesa atzina, ka pieteicējam nav tiesību uz atlīdzinājumu par transportlīdzekļa vērtības zudumu.

Līdz ar to pieteicēja pieteikums par transportlīdzekļa vērtības zuduma atlīdzināšanu tika noraidīts.

[5.5] Attiecībā uz pieteicēja prasījumu atlīdzināt zaudējumus par juridiskajiem pakalpojumiem 157,3 *euro*, kas viņam radušies, iesniedzot pieteikumu tiesā, tiesa norādīja, ka atlīdzinājuma prasījums pēc savas dabas nav patstāvīgs, bet gan subsidiārs prasījums. Proti, administratīvajā procesā tas ir nesaraujami saistīts ar pamatprasījumu par iestādes lēmuma vai rīcības prettiesiskumu.

Tā kā pārsūdzētais lēmums ir atzīstams par tiesisku, un tādējādi ir noraidāms pamatprasījums lietā par transportlīdzekļa vērtības zudumu, tad ir noraidāms arī ar to saistītais atlīdzinājuma prasījums par pieteicējam sniegto juridisko palīdzību pieteikuma iesniegšanai.

[5.6] Attiecībā uz pieteicēja prasījumu atlīdzināt nemantisko kaitējumu 250 *euro* tiesa secināja, ka pieteicējs nav iesniedzis tiesai pierādījumus, ka būtu ar attiecīgu prasījumu vērsies direkcijā. Tādējādi tiesa atzina, ka pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību, un pieteikumu atstāja bez izskatīšanas, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 278.panta pirmās daļas 1.punktu.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību. Apelācijas sūdzība pamatota ar turpmāk norādīto.

[6.1] Ierosinot tiesvedību, pirmās instances tiesa nepamatoti atteicās pieņemt pieteicēja pieteikumu daļā par pienākuma uzlikšanu direkcijai dzēst informāciju par transportlīdzeklim aprēķināto ekspluatācijas nodokli, norādot, ka attiecībā uz transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli visas darbības veic Valsts ieņēmumu dienests. Valsts ieņēmumu dienests norādīja, ka šajā jautājumā kompetence ir direkcijai, pamatojoties uz Ceļu satiksmes likuma 4.panta piekto daļu. Šobrīd direkcija ir izpildījusi pieteicēja lūgumu un ekspluatācijas nodokli ir dzēsusi. Tomēr iepriekš minētais liek apšaubīt arī pamatojumu, ar kuru tiesa lēma atstāt bez izskatīšanas pieteikumu daļā par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 18.oktobra lēmumā lietā Nr.SKA-1533/2019 atzīts par pieļaujamu atkāpties no obligātās lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtības, norādot, ka lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošana kā priekšnoteikums pieteikuma izskatīšanai nav pašmērķīga. Konkrētajā gadījumā pieteikuma daļā par nemantisko kaitējumu atstāšanas bez izskatīšanas ir pārāk formāla un nesamērīga.

[6.2] Lietā nav pierādījumu tiesas secinājumam, ka lielākā daļa no atzinumā norādītajiem bojājumiem ir saistīti ar transportlīdzekļa intensīvu lietošanu.

[6.3] Ilgstoši prettiesiski liedzot pieteicējam lietot savu īpašumu, pieteicējam ir radušies zaudējumi. Līdz ar to risināms ir tikai jautājums par zaudējuma apmēra aprēķinu.

[6.4] Nav pamatots tiesas secinājums, ka pieteicējam nebija liegta iespēja rīkoties ar konkrēto transportlīdzekli, proti, gan lietot to paša vajadzībām, gan realizēt, jo transportlīdzekļa lietošana bez reģistrācijas nav atļauta.

[6.5] Augstākās tiesas Civillietu departaments lietā Nr.SKC-8/2020 atzina, ka, ja nekustamā īpašuma atsavināšanas sabiedrības vajadzībām procesa laikā zemes īpašniekam ir liegta jēgpilna rīcība ar īpašumu, tad šāda situācija rīcības ar īpašumu ierobežojumu dēļ ir pielīdzināma faktiskai īpašuma atsavināšanai. Atbilstoši Senāta atziņām, ja tiesību ierobežošanu pielīdzina faktiskai īpašuma atsavināšanai, tad zaudējumu summa ir aprēķināma kā transportlīdzekļa vērtība pirms tiesību ierobežošanas, atskaitot transportlīdzekļa vērtību, tiesību ierobežošanas izbeigšanas brīdī.

Ja nebūtu direkcijas prettiesisks lēmums, pieteicējs varētu savu īpašumu pilnvērtīgi lietot. Ņemot vērā, ka pieteicēja transportlīdzekļa lietošanas liegums turpinājās piecus gadus, kā arī to, ka pēc šā perioda beigām transportlīdzeklis vairs nebija derīgs lietošanai, šo transportlīdzekli var pielīdzināt faktiski atsavinātam.

Pieņemot, ka transportlīdzekļa vērtība šajā gadījumā nav atlīdzināma, zaudējumu novērtēšanai var piemērot arī principu, ka zaudējumi ir maksa par līdzvērtīga transportlīdzekļa lietošana visā lietošanas lieguma periodā. Atbilstoši publiski pieejamai informācijai par līdzvērtīgu transportlīdzekļa lietošanu būtu jāmaksā no 450 līdz 600 *euro* mēnesī.

Ja pieteicējs izmantotu savu transportlīdzekli, viņam nebūtu jārēķinās ar maksu par sveša transportlīdzekļa lietošanu, vai arī viņš pats varētu nopelnīt nomas maksu par transportlīdzekļa lietošanu. Tādā gadījumā kopēja summa, rēķinot pat 50% no norādītās summas, sastādītu daudz lielāku summu, nekā pieteicējs ir pieprasījis.

[6.6] Pat gadījumā, ja pieteicējs rīkotos atbilstoši tiesas norādēm spriedumā, tas ir, veiktu darbības, lai novērstu iespējamā kaitējuma rašanos, tostarp, nodrošināt sava transportlīdzekļa glabāšanu, rūpēties un gādāt par to, piemēram, novietot to garāžā, zem nojumes vai apklāt, tādējādi aizsargājot no saules, lietus, sniega, veikt nepieciešamo tehnisko apkopi, vismaz iztīrīt salonu, tad vismaz šādi izdevumi veido pieteicēja zaudējumus. Saglabājot transportlīdzekļa vērtību, būtu radušies zaudējumi, un tiesa pēc būtības pastarpināti to atzīst.

[6.7] Tiesai objektīvās izmeklēšanas principa ietvaros vajadzēja skaidrot un vērtēt zaudējumu apmēru.

[6.8] Tiesas secinājumi ir pretrunā tiesiskās paļāvības un citiem administratīvā procesa principiem. Tiesa nav vērtējusi publiskajā pārvaldē piemērojamo principu *in dubio pro civis* (šaubas par labu cilvēkam).

[7] Direkcija paskaidrojumos par apelācijas sūdzību, norādīja, ka tā ir nepamatota un noraidāma. Papildus paskaidrots, ka no normatīvajiem aktiem neizriet ierobežojums nereģistrētu transportlīdzekli remontēt, uzturēt vai realizēt. Transportlīdzekļa īpašnieks var brīvi realizēt savas īpašumtiesības neatkarīgi no tā, vai transportlīdzeklis ir reģistrēts. Īpašumtiesības ietver ne tikai tiesības, bet arī pienākumus. Nelietots transportlīdzeklis laika gaitā var ciest no dabiskas novecošanas, taču funkcionālās daļas nolietojas galvenokārt no aktīvas lietošanas. Nav pieļaujama iedzīvošanās uz tā rēķina, ka ir konstatēts izdotā administratīvā akta prettiesiskums.

Motīvu daļa

[8] Apelācijas sūdzībā norādīts, ka ierosinot tiesvedību, pirmās instances tiesa nepamatoti atteicās pieņemt pieteicēja pieteikumu daļā par pienākuma uzlikšanu direkcijai dzēst informāciju par transportlīdzeklim aprēķināto ekspluatācijas nodokli.

Vērtējot šo argumentu, apgabaltiesa norāda, ka ar pirmās instances tiesas tiesneses 2024.gada 2.jūlija lēmumu daļā atteikts pieņemt pieteikumu daļā par pienākuma uzlikšanu dzēst informāciju par transportlīdzeklim aprēķināto ekspluatācijas nodokļa saistībām. Lēmumā norādīts, ka lēmumu daļā par atteikumu pieņemt pieteikumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā 14 dienu laikā no lēmuma saņemšanas dienas. Atbilstoši ziņām Tiesu informācijas sistēmā pieteicējs šīs tiesības nav izmantojis. Lēmums minētajā daļā nav pārsūdzēts un 2024.gada

19.jūlijā ir stājies spēkā. Līdz ar to pirmās instances tiesa pamatoti ir skatījusi prasījumu tikai par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu atlīdzināti zaudējumi un nemantiskais kaitējums.

[9] Lietā nav strīda, ka direkcijas 2018.gada 31.maija lēmums Nr.11.11-3/1220, ar kuru transportlīdzekli atteikts pastāvīgi reģistrēt Latvijā, ir atzīts par prettiesisku. Kā pamatoti norādījusi pirmās instances tiesa, atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Atlīdzināšanas likums) 6.panta pirmajai daļai tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība – objektīva saikne starp iestādes rīcību un tās radītajām laika ziņā sekojošām zaudējumu nodarošām sekām, proti, minētā rīcība rada un nosaka šo seku iestāšanās reālu iespēju un ir galvenais faktors, kas nenovēršami radījis šīs sekas. Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka cēloņsakarība nepastāv gadījumā, kad tāds pats zaudējums būtu radies arī tad, ja iestāde būtu rīkojusies tiesiski.

Vienlaikus Atlīdzināšanas likuma 10.panta pirmā un otrā daļa noteic, ka cietušais nav tiesīgs pilnīgi vai daļēji saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja viņš nav, izmantojot savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu. Cietušais nav tiesīgs saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja ar apzinātu rīcību ir veicinājis viņam nodarītā zaudējuma rašanos vai tā apmēra palielināšanos. Tādējādi gadījumā, ja persona nav darījusi visu iespējamo, lai nepieļautu zaudējumu rašanos vai to apmēra palielināšanos, personai nav tiesību uz šādu zaudējumu atlīdzinājumu.

Strīds ir par to, vai pieteicējs ir pierādījis cēloņsakarību starp prettiesisko lēmumu un transportlīdzekļa bojājumiem, lai pieteicējam rastos tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu, un tostarp darījis visu iespējamo, lai nepieļautu zaudējumu rašanos vai to apmēra palielināšanos.

[10] Saistībā ar zaudējumu rašanās pamatu pieteicējs iesniedzis tiesā 2024.gada 23.aprīļa transportlīdzekļa apskates protokolu – faktiskās vērtības aktu/eksperta slēdzienu (*lietas 7.-16. lapa*). Slēdzienu parakstījis Sauszemes transportlīdzekļu tehniskais vērtētājs /Persona B/. Slēdzienā konstatēts, ka bremzēm nepieciešama apkope/bojāto elementu nomaiņa; stūres iekārta – nepieciešama pārbaude/ bojāto elementu nomaiņa; ritošā daļa – nepieciešama pārbaude/bojāto elementu nomaiņa; elektrosistēma - nepieciešama pārbaude/trūkst akumulatora bateriju; virsbūve – bojājumi: mehāniski un krāsojuma bojājumi visapkārt; krāsojumu – nepieciešams atjaunot; salons – nepieciešama tīrīšana; dzinējs – nepieciešama pārbaude/nevar iedarbināt; apriepojums – nepieciešama pārbaude. Piezīmes – bojāta transportlīdzekļa apskate tika veikta vizuāli bez speciālu iekārtu un aprīkojuma pielietošanas. Iespējami slēptie defekti, kas var atklāties papildus diagnostiskas laikā. Transportlīdzeklis nav pārbaudīts gaitā. Slēdziens par apsekojamā transportlīdzekļa faktisko tirgus vērtību ievērojot ekspluatācijas normatīvus: transportlīdzekļa vērtība pirms negadījuma tiek noteikta: 3244*euro*, transportlīdzekļa ātrā realizācijas vērtība pirms negadījuma tiek noteikta: 2595 *euro,* transportlīdzekļa atlieku vērtība tiek noteikta: 690 *euro;* transportlīdzekļa remonta izmaksas ievērojot nolietojumu: 2770,01 *euro.* Aprēķins tiek pārtraukts, jo aprēķinātas transportlīdzekļa remonta izmaksas pārsniedz starpību starp tā vērtību pirms negadījuma un atlieku vērtību. Tālākais aprēķins netiek veikts. Transportlīdzekļa remonts ir tehniski iespējams, bet nav ekonomiski pamatots.

Apgabaltiesai nav pamata apšaubīt sertificēta tehniskā vērtētāja secinājumus par transportlīdzekļa tehnisko stāvokli un bojājumiem tā apskates brīdī. Līdz ar to turpmāk noskaidrojams, vai lietā ir pierādīts, ka šie bojājumi radušies prettiesiskā 2018.gada 31.maija lēmuma rezultātā, t.i., transportlīdzekļa neizmantošanas dēļ, kā to apgalvo pieteicējs.

[11] Pirmās instances tiesa atzina par pamatotu direkcijas argumentu, ka lielākā daļa eksperta slēdzienā norādītie transportlīdzekļa bojājumi ir saistīti ar intensīvu un/vai neatbilstošu transportlīdzekļa ekspluatāciju, kas visticamāk radušies vēl pirms direkcijas prettiesiskā lēmuma pieņemšanas. Tomēr apgabaltiesa secina, ka šie secinājumi ir balstīti uz pieņēmumiem, nevis pierādījumiem. Līdz ar to ir pamatots pieteicēja arguments, ka lietā nav pierādījumu tiesas secinājumam, ka lielākā daļa no atzinumā norādītajiem bojājumiem ir saistīti ar transportlīdzekļa intensīvu lietošanu.

Atlīdzināšanas likuma 11.panta pirmā daļa noteic, ka zaudējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats un apmērs tiek pierādīts ar Administratīvā procesa likumā noteiktajiem pierādīšanas līdzekļiem. Tomēr apgabaltiesa konstatē, ka lietā nav arī neviena pierādījuma, ka šie bojājumi ir radušies transportlīdzekļa neizmantošanas dēļ. Šāds secinājums neizriet arī no transportlīdzekļa apskates protokola un eksperta slēdziena, proti, tehniskais vērtētājs nav norādījis uz iespējamajiem transportlīdzekļa bojājumu iemesliem. Tātad pretēji pieteicēja apgalvojumam lietā nav kompetentas personas atzinuma, ka bojājumi ir radušies transportlīdzekļa neizmantošanas dēļ.

Tostarp direkcija arī pamatoti vērš uzmanību, ka transportlīdzekļa bojājumi radušies pēc 2018.gada 28.decembra, jo transportlīdzekļa tehniskās apskates 2018.gada 28.decembra protokolā tika piešķirta atļauja dalībai ceļu satiksmē līdz 2019.gada 21.janvārim *(lietas 36.lapa).* Ja piešķir ticamību pieteicēja apgalvotajam, ka pēc minētā datuma viņš transportlīdzekli nav izmantojis, nav saprotams, kā transportlīdzeklim bez derīgas atļaujas dalībai ceļu satiksmē varēja rasties stūres iekārtas, ritošās daļas, spēka pārvada un dzinēja bojājumi.

Ņemot vērā minēto, nav konstatējama cēloņsakarība starp prettiesisko lēmumu un transportlīdzekļa bojājumiem.

[12] Tostarp, izskatot atlīdzinājuma prasījumu, iestādei un tiesai jāvērtē pašas personas rīcība. Pirmām kārtām jākonstatē, kādus objektīvi saprātīgus pasākumus persona šādā situācijā varēja vai tai vajadzēja veikt. Tāpat vērtējams, vai persona ar savu apzinātu rīcību ir veicinājusi zaudējumu vai kaitējuma rašanos vai tā apmēra palielināšanos un vai personas veiktie pasākumi zaudējumu vai kaitējuma novēršanai un samazināšanai attiecīgajos apstākļos ir bijuši atbilstoši un saprātīgi *(*sk.Gredzena I., Mita D. *96.pants. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga:* Tiesu Namu Aģentūra, *2013, 951.-952.lpp.).*Cietušā aktīva un savlaicīga rīcība, lai novērstu, pārtrauktu un mazinātu tiesību aizskārumu, liecina arī par cietušā subjektīvo attieksmi pret tiesību aizskārumu nozīmīgumu.

Pirmās instances tiesas pareizi secinājusi, ka vispārīgā gadījumā ilgstošas nelietošanas rezultātā transportlīdzeklim var rasties bojājumi, kuru novēršana, iespējams, vairs nav ekonomiski pamatota. Atteikums reģistrēt pieteicēja transportlīdzekli Latvijā neliedza pieteicējam iespēju rīkoties ar konkrēto transportlīdzekli, proti, gan lietojot paša vajadzībām (novēršot trūkumus, veicot nepieciešamos uzturēšanas darbus), gan realizējot. Apgabaltiesa piekrīt pirmās instances tiesas secinātajam ka, ņemot vērā, ka pieteicējam nekādā veidā nebija ierobežotas tiesības rīkoties ar transportlīdzekli un veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamā kaitējuma rašanos, tostarp, nodrošināt sava transportlīdzekļa glabāšanu, rūpēties un gādāt par to, piemēram, novietot to garāžā, zem nojumes vai apklāt, tādējādi aizsargājot no saules, lietus, sniega, veikt nepieciešamo tehnisko apkopi, vismaz iztīrīt salonu, zaudējumi pieteicējam radušies paša pieteicēja rīcības rezultātā, nevis direkcijas prettiesiskā lēmuma rezultātā, jo pieteicējs nav rīkojies atbilstoši rūpīga un gādīga saimnieka izpratnei. Līdz ar to pieteicējs nav arī darījis visu iespējamo, lai nepieļautu zaudējumu rašanos vai to apmēra palielināšanos.

[13] Ņemot vērā minēto, pieteikums daļā par transportlīdzekļa vērtības zuduma atlīdzināšanu ir noraidāms, bet pārsūdzētais direkcijas lēmums atzīstams par tiesisku un pamatotu.

[14] Pieteicējs lūdz atlīdzināt arī zaudējumus saistībā ar juridiskiem pakalpojumiem 157,3 *euro* apmērā, kas viņam radušies, iesniedzot pieteikumu tiesā.

Atlīdzinājuma prasījums pēc savas dabas nav patstāvīgs, bet gan subsidiārs prasījums. Proti, administratīvajā procesā tas ir nesaraujami saistīts ar pamatprasījumu par iestādes lēmuma vai rīcības prettiesiskumu.

Tā kā pārsūdzētais lēmums ir atzīstams par tiesisku, un tādējādi ir noraidāms pamatprasījums lietā par transportlīdzekļa vērtības zudumu, tad ir noraidāms arī ar to saistītais atlīdzinājuma prasījums par pieteicējam sniegto juridisko palīdzību pieteikuma iesniegšanai.

[15] Pieteikumā apgalvots, ka prettiesisks liegums ilgstoši izmantot transportlīdzekli izraisījis ar likumu aizsargāto pieteicēja interešu aizskārumu, kuru pieteicējs vērtē kā nemantisko kaitējumu 250 *euro* apmērā. Līdz ar to lūdzis atlīdzināt nemantisko kaitējumu 250 *euro.*

Administratīvā procesa likuma 93.panta trešā daļa noteic, ka, ja atlīdzinājums nav prasīts vienlaicīgi ar administratīvā akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, iesniegumu par atlīdzinājumu var iesniegt iestādei, kas nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu. Saskaņā ar minētā panta ceturto daļu prasījumu atlīdzināt zaudējumu vai kaitējumu, kas nodarīts ar tādu administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kurai likumā noteikta īpaša pārsūdzēšanas kārtība, izskata tādā pašā kārtībā, kāda noteikta attiecīgā administratīvā akta vai faktiskās rīcības izskatīšanai tiesā.

Savukārt Administratīvā procesa likuma 278.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka tiesa (tiesnesis) atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību.

Attiecībā uz pieteicēja prasījumu atlīdzināt nemantisko kaitējumu 250 *euro* pirmās instances tiesa sprieduma 9.punktā pareizi konstatēja, ka pieteicējs nav iesniedzis tiesai pierādījumu, ka būtu ar attiecīgu prasījumu vērsies direkcijā. Pieteicējs savā 2024.gada 26.aprīļa iesniegumā direkcijai lūdz atlīdzināt tikai zaudējumus 2554 *euro* apmērā par transportlīdzekļa vērtības zudumu.

Galvenais lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas mērķis ir dot iespēju vispirms valsts pārvaldei pašai pēc būtības lemt par attiecīgo jautājumu, tostarp nodrošinot privātpersonai iespēju strīdu atrisināt ātrāk un efektīvāk jau pašā valsts pārvaldes iekšienē *(Senāta 2019.gada 18.oktobra lēmuma lietā Nr. SKA-1533/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1018.A420255418.13.L) 18.punkts).* Līdz ar to atkāpšanās no šīs prasības ir izņēmums, kas pieļaujams tikai īpašos apstākļos. Pretēji pieteicēja viedoklim, izskatāmajā gadījumā apgabaltiesa nekonstatē īpašus apstākļus, kas dotu pamatu pieteicējam atkāpties no pienākuma ievērot likumā noteikto prasījuma iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Uz tādiem nav norādījis arī pieteicējs.

Tādējādi tiesa pareizi atzina, ka pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību, un pamatoti pieteikumu atstāja bez izskatīšanas, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 278.panta pirmās daļas 1.punktu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307., 309.pantu, 323.panta pirmās daļas 1.punktu, 324.panta pirmo daļu un 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /Persona A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru tiktu atlīdzināti zaudējumi, izdošanu;

atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas 2024.gada 5.decembra spriedumā ietverto lēmumu, ar kuru atstāts bez izskatīšanas pieteikums daļā par nemantiskā kaitējuma 250 *euro* atlīdzināšanu.

Spriedums daļā, ar kuru atstāts negrozīts Administratīvās rajona tiesas 2024.gada 5.decembra spriedumā ietvertais lēmums, nav pārsūdzams.

Pārējā daļā spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese Tiesnesis Tiesnese L.Hāzenfuse V.Poķis A.Šteinberga